

### **3.** **PLATNI PROMET**

---



**A**ktivnosti CBCG u dijelu funkcije platnog prometa zasnivale su se na Programu rada i Planu aktivnosti koje je donio Savjet Centralne banke Crne Gore i bile usmjerene na održavanje i unapređenje efikasnosti platne funkcije, reformu sistema platnog prometa, te saradnju sa drugim nosiocima reformskih aktivnosti u Republici. Pored ovih aktivnosti CBCG - Platni promet je u operativnom smislu realizovala i masovnu vaučersku privatizaciju kao i konveziju DEM u EUR.

Polazeći od značaja i visokog stepena kompleksnosti ukupnih aktivnosti u platnom prometu, posebna pažnja posvećena je jačanju kadrovskih resursa, kao i njihovom daljem usavršavanju, većem nivou ukupne radne discipline, te potpunoj sinhronizaciji između pojedinih organizacionih jedinica u „mreži“ filijala.

Značajne aktivnosti preduzete su i na rješavanju socijalnog aspekta platnog sistema (tehnološki višak).

Osnovni pravci aktivnosti Centralne banke Crne Gore – Platni promet, bili su usmjereni ka:

1. pripremnim i izvršnim aktivnostima na reformi platnog prometa, uključujući i izmiještanja neplatnih funkcija na druge institucije;
2. kontinuitetu obavljanja redovnih poslova iz oblasti platnog prometa u zemlji i izvršavanju neplatnih funkcija;
3. saradnji sa drugim organizacionim djelovima Centralne banke Crne Gore u obavljanju poslova konverzije DEM u EUR tokom prvog i početkom drugog kvartala 2002. godine i
4. okončanju posljednje, IV faze projekta MVP – polovinom februara 2002. godine;

### **3.1. Transformacija platnog prometa**

Od aktivnosti na transformaciji platnog prometa mogu se naglasiti sljedeće:

- a. precizno je definisan i razraden koncept transformacije platnog prometa;
- b. praktična implementacija koncepta testirana je kroz primjenu tzv. »pilot projekata« u bankama;

*4) Izraz "prva faza transformacije" koristi se u materijalu "Program rada CBCG Platni promet za 2003. godinu" u kojem je detaljnije razrađen.*

- c. potreban regulatorni okvir za prvu fazu transformacije<sup>4</sup> je, većim dijelom, donesen tokom 2002. godine i biće u cjelosti zaokružen tokom januara 2003. godine i
- d. saraduje se s nadležnim institucijama i organima na izmještanju neplatnih funkcija na druge institucije.

a. Konceptom transformacije platnog prometa definisano je nekoliko bitnih postulata na kojima počiva prva faza transformacije platnog prometa:

- demonopolizacija, koja se ogleda u izmještanju usluga (i njima pripadajućih prihoda) bezgotovinskog i gotovinskog platnog prometa klijenata, kod banaka čiji su oni deponenti;
- postupnost u aktivnostima izmještanja gore pomenutih usluga, prema teritorijalno-funkcionalnom principu i u skladu s postojećom organizacijom platnog prometa;
- stimulisanje poslovnih banaka za preuzimanje zaposlenih iz CBCG - Platni promet koji rade na poslovima platnog prometa i
- izvršavanje poslova Centralne banke Crne Gore u platnom prometu za nosioce i učesnike: centralno procesuiranje plaćanja i obavljanje poslova platnog prometa za državne organe i organizacije, domaće i strane banke, međunarodne finansijske institucije i donatorske organizacije, nakon preuzimanja dijela poslova platnog prometa od strane banaka.

b. Praktična implementacija koncepta transformacije platnog prometa odvijala se tokom čitave 2002. godine prvenstveno u formi testiranja koncepcije kroz rad tzv. »pilot projekata« banaka u Baru i Ulcinju. Složenost ovakvog pristupa zahtijevala je poseban oprez i sistematičnost, naročito kad je riječ o tehničko-tehnološkom aspektu implementacije i različitim problemima koji su za njega vezani. To je, u 2002. godini, donekle, usporilo planirani tempo implementacije.

Razrješenje navedenih problema, u koje je uložena vanredna napor krajem 2002. godine, čini realnim prognoze da će se aktivnosti transfera poslova platnog prometa klijenata u poslovne banke, u prvoj polovini 2003. godine, značajnije dinamizirati.

c. Tokom 2002. godine doneseni su sljedeći propisi kojim se reguliše platni promet:

- odluka o davanju i oduzimanju odobrenja bankama za obavljanje poslova platnog prometa u MPS i žiro sistemu;
- odluka o minimalnim standardima koje banka treba da zadovolji za dobijanje odobrenja za obavljanje poslova platnog prometa u MPS i žiro sistemu;
- odluka o načinu i postupku kontrole nosilaca platnog prometa u obavljanju poslova platnog prometa u MPS i žiro sistemu;
- odluka o platnom prometu u zemlji;
- odluka o jedinstvenim instrumentima platnog prometa;
- odluka o otvaranju i ukidanju računa u MPS i žiro sistemu, obavljanje platnog prometa u prvoj fazi reforme biće u cjelosti regulisano propisima Centralne banke;
- odluka o mjeničnim blanketima;
- odluka o puštanju u opticaj mjeničnih blanketa i
- Uputstvo o načinu evidentiranja i izvršavanja akceptnih naloga.

Donošenjem navedenih propisa većim dijelom je zaokružen regulatorni okvir za I fazu reforme, a njegov konačni izgled planirano je za januar 2003. godine, za kada se planira usvajanje sljedećih propisa:

- Odluka o jedinstvenom planu računa za obavljanje platnog prometa u MPS i žiro sistemu;
- Uputstvo o operativnim procedurama koje banke primjenjuju u obavljanju platnog prometa u MPS i žiro sistemu i
- Odluke o visini naknade za obavljanje poslova platnog prometa u zemlji.

d. U pogledu izmještanja neplatnih funkcija (prijem, kontrola, razvrstavanje, obrada i informisanje po godišnjim finansijskim iskazima) na druge institucije inicirano je više sastanaka sa odgovornim predstavnicima institucija nadležnih za obavljanje neplatnih funkcija. U tom smislu, uspješno su definisani minimalni standardi bilansno-statističke evidencije, kao i nosioci neplatnih funkcija: Privredni sud Republike Crne Gore, Direkcija javnih prihoda Republike Crne Gore i Zavod za statistiku Republike Crne Gore.

## 3.2. Redovne aktivnosti platnog prometa

Redovne aktivnosti u platnom prometu bile su usmjerene na obezbjeđenje njegovog kontinuiteta i nesmetanog rada, s jedne strane, kao i pravovremenog prilagodavanja aktuelnim društvenim i sistemskim reformama i pratećoj normativnoj regulativi, s druge strane.

Iu protekloj godini je, za potrebe obavljanja ovih funkcija, bio angažovan najveći dio kadrovskih, tehničkih i organizacionih resursa CBCG – Platni promet, pri čemu je realizovan relativno veliki obim posla, uz visok stepen efikasnosti, sigurnosti i zaštite podataka. Sva plaćanja su izvršavana u realnom vremenu po RTGS principu (do 3 minuta), kada nije bilo objektivnih prepreka i uz prethodan uslov – pokriće na računu učesnika u platnom prometu i obračunskom računu banke depozitara.

U tabeli koja slijedi dat je pregled bezgotovinskih i gotovinskih plaćanja koje je CBCG – Platni promet realizovala u 2002. godini:

**Tabela 28.**  
**Broj realizovanih (uplate-isplate) virmanskih i drugih naloga u CBCG - Platni promet u 2002. godini**

Org.jed. CBCG-PP	Uplata na blagajni	Uplata kod pošta	Ukupno uplate u gotovu	Isplate na blag. CBCG	Isplate kod pošta	Ukupno isplate	Tel. nalozi	Virman-ski nalozi	Ukupno nalozi
Podgorica	689.787	724.799	1.414.586	175.714	69.240	244.954	-	6.047.424	7.706.964
Berane	220.594	198.754	419.348	34.699	63.240	97.939	-	689.218	1.206.505
Kotor	350.604	281.173	631.777	62.923	38.669	101.592	-	1.647.646	2.381.015
Nikšić	122.577	112.792	235.369	32.792	29.381	61.173	-	759.892	1.056.434
Pljevlja	109.611	57.604	167.215	16.981	23.795	40.776	-	372.840	580.831
Ukupno za 2002. CBCG-PP	1.493.173	1.375.122	2.868.295	322.109	224.325	546.434	-	9.517.020	12.931.749

U domenu funkcionisanja platnog prometa i obavljanja naplatnih funkcija, u 2002. godini, praćeni su novčani tokovi privrednih subjekata sa područja Republike. Pravna lica uplatila su u 2002. godini na poslovne i druge račune otvorenih kod CBCG - Platni promet 6,76 milijarde eura. Takođe, pravna lica su sa svojih računa izvršila isplatu u 2002. godini od 6,64 milijarde eura.

Centralna banka - Platni promet je visinu primanja i izdavanja pravnih lica pratila po takozvanim sektorima privredjivanja (privreda, budžet, banke i dr.).

Na poslovnim računima privrednih subjekata Republike, CBCG - Platni promet je u 2002. godini evidentirala naplaćene javne prihode u visini od 487,5 miliona

aura. Također, CBCG - Platni promet pratila je i raspored istih prihoda po nosiocima.

CBCG - Platni promet u 2002. godini izvršavala je svoje redovne djelatnosti iz domena neizvršenih obaveza privrednih subjekata Republike, gdje je evidentirano 6.336 nelikvidnih pravnih lica sa 83.131 zaposlena radnika.

CBCG - Platni promet je i u 2002. godini pratila likvidnost banaka na poslovnim i drugim računima. Također, CBCG - Platni promet evidentirala je na potpartijama poslovnih računa banaka, pojedinačno po bankama sredstva za spoljnotrgovinski platni promet i sredstva za plaćanje obaveza prema Republici Srbiji, te sredstva obavezne rezerve banaka.

U ostvarivanju svoje kontrolne funkcije u platnom prometu, u toku 2002. godine, CBCG - Platni promet izvršila je 15 kontrola.

### **3.3. Aktivnosti na euro konverziji**

Kada je riječ o konverziji DEM u EUR podsjetili bismo da je CBCG Platni promet u 2002. godini, na svim šalterima izvršila konverziju DEM u EUR za sva pravna lica u Republici, kao i za sva fizička lica koja su konvertovala manje od 10.000 DEM, kako je bilo i predviđeno Programom konverzije koji je donio Savjet Centralne banke Crne Gore.

U saradnji sa ostalim organizacionim jedinicama CBCG koje su bile uključene u ovaj posao, Platni promet je uredno snabdijevao poslovne banke dovoljnom količinom EURO novčanica za konverziju koja se, istim programom, odvijala u bankama.

Pravnim licima konvertovano je 446.565.095 EUR.

Na šalterima platnog prometa 68.240 gradjana konvertovalo je 231.171.117 DEM, što iznosi 118.195.942 EUR, dok je bankama za konverziju gradjanima obezbijedjeno kroz avanse 268.063.246 EUR.

Sve novčanice i cjelokupan kovani novac u DEM dostavljan je sukcesivno Trezoru Centralne banke na dalju obradu.

### **3.4. Operativna podrška procesu MVP**

Centralna banka Platni promet, kao operativno nadležna institucija, u periodu od 1.1. do 15.2.2002. godine, okončala je IV fazu projekta MVP. Tokom IV faze izvršen je prijem i obrada svega 579 prigovora gradjana na izvode sa njihovih privatizacionih računa otvorenih kod CBCG - Platni promet. Od ukupno uručenih 452.825 vaučera u prethodnoj godini, u relativnom iskazu, imali smo 0,13% reklamacija.

Takodje, u IV fazi projekta masovne vaučerske privatizacije, PIF-ovi su podnijeli CBCG - Platni promet prigovore za 189 gradjana. Od tog broja, negativno je riješeno 164, a pozitivno 25.

Po primljenim prigovorima donošena su pozitivna rješenja na osnovu kojih su vršene ispravke u knjiženju podataka i negativna rješenja kojima su se odbijala naknadna učešća gradjana u aukciji (III faza) i izmjene ličnih podataka na inicijalnom spisku.

Zaključno sa 15.2.2002. godine, služba Platnog prometa - CBCG završila je aktivnosti za koje je bila nadležna u predmetnom projektu.